

Hatékonyság és takarékoság

Szegedi József alezredes

A néphadsereg – mint speciális állami funkciót betöltő, alapvetően fogyasztói jellegű intézmény – költségvetési előirányzaton alapuló gazdálkodást folytat, mely elválaszthatatlan része az állami költségvetési gazdálkodásnak.

A szocialista termelési viszonyok és az ezeknek megfelelő objektív gazdasági törvények, tendenciák, továbbá a gazdaságirányítás a hadseregben folyó gazdálkodás tartalmát és jellegét is meghatározzák. Alapvető követelmény tehát, hogy a gazdaságpolitikai célkitűzések, feladatok a katonai gazdálkodás területén is érvényre jussanak, realizálódjanak a hadsereg sajátosságainak megfelelően.

A hadsereg az állam politikája megvalósításának egyik eszköze, következőképpen nemcsak nagyságrendje, szervezete, fegyverzete, de mindenkor ellátottsági szintje, a hadseregbeni gazdálkodás és ellátás színvonala és rendszere is szoros kapcsolatban van, és csak a legszükségesebb mértékben tér el az állam mindenkor gazdasági helyzetétől, lehetőségeitől és a népgazdaság tervezési, irányítási modelljétől. A hadsereg mint az államszervezet szerves része felkészítési és alkalmazási feladatainak megoldásakor igénybe veszi nemcsak a speciálisan katonai tevékenységek biztosítására létesített termelő és szolgáltató szervezeteket, hanem szükség szerint a népgazdaság szervezetének nagyobb részét is.

A néphadsereg rendeltetésénél és méreteinél fogva békében is a jelentős felhasználók közé tartozik. Igénye a népgazdaság felé nemcsak mennyiségben, de minőségben is magas, ezért a termelés struktúráját pozitívan befolyásolja, ami egyaránt előnyös a népgazdaságnak és a hadseregnek is.

Az ötödik ötéves terv teljesítésének értékelésekor, az új ötéves terv indításakor célszerű megvizsgálni azokat a gazdasági tényezőket, amelyek jellemzik és befolyásolják az adott időszakot.

I.

A téma aktualitása

A cikk megjelentetésének célja, hogy az MN hadtáp területén elemezzük a gazdaságosság, az anyag- és energia-takarékosság, a hatékonyság érdekében végzett tevékenységet, annak eredményeit és fogyasztékosságait, segítsük a helyes szemlélet alakítását, értelmezését, alkalmazását.

A téma fontosságát, aktualitását támasztják alá azok a döntések, amelyek a népgazdasági egyensúly megteremtését szolgálják. Ezek részünkre is előírják a

gazdasági hatékonyság fokozását, a belső tartalékok intenzívebb feltárását és kikapcsolását, a gazdaságtalan tevékenységek korlátozását, illetve ezek megszüntetését.

Népgazdaságunk helyzete az intézményi kiadások növekedési ütemének jelentős csökkentését indokolja. A régebbi, jobbra mechanikus tervezési gyakorlat helyett az ágazati irányító szerveknek, intézményeknek sokkal inkább a minősítés, rangsorolás, súlypontmérés módszerével kell élniük. E célból a kiadási előirányzatok teljes szerkezetét át kell rendezni. Ez azt is jelenti, hogy a régebben automatikusan kiszámított többletek mechanikus szétosztásának gyakorlata nem folytatható.

Mindez feltételezi és igényli a gazdálkodó és irányító szervek jól összehangolt, felelősségteljes együttműködését, és a sokirányú politikai, társadalmi támogatás segítő jelenlétét. A változó gazdasági viszonyokkal, a növekvő követelményekkel az irányítás rendszerének is lépést kell tartania. Fejleszteni kell a tervezést, a szabályozást, javítani a döntés-előkészítő munkát, a döntések összehangolását.

Az irányító szerveknek nagy szerepük van abban is, hogy az új szabályozás ne csak elveiben, hanem a gyakorlatban is érvényre jusson.

Nem kétséges, hogy a VI. ötéves terv időszakában is az intenzív fejlődés útját jelentő, 1979-től erőteljesen érvényesülő gazdaságpolitikai gyakorlatot kell követnünk.

II.

A hatékonyság és takarékoság kapcsolata az MN hadtáp gazdálkodásában

Az MN hadtápjára az ellátási, gazdálkodási hatáskörébe tartozó feladatok megoldásához évenként növekvő mértékű költségvetéssel gazdálkodik, melyet tovább bővíti a speciális import beszerzésekre, a hadtápheruházásokra fordítható – évenként különböző összegű – közvetett felhasználási lehetőség. Az előirányzatok részben csapathatáskörben, részben központilag kerülnek felhasználásra.

Ez az összeg csak úgy szolgálhatja hatékonyan a szolgálati ágak fejlesztését, felkészítését, működését, ha kellő gazdaságossággal, előrelátással a katonai, gazdasági, műszaki elemzés módszerével biztosítjuk tervszerű, összehangolt felhasználását, és ha a felhasználás egész társadalmilag elismert teljesítménnyel fedezett.

Az anyagi pénzügyi eszközök felhasználása megköveteli a beszerzésre kerülő anyagok, eszközök minden oldalú vizsgálatát, amelyen belül az utóbbi években különös hangsúlyt kaptak a gazdasági elemzésekkel kapcsolatos kérdések.

A személyi állomány ellátásához, a haditechnika kiszolgálásához szükséges – a társadalmi elvárásoknak is megfelelő – ráfordítások gyors növekedése, a katonai gazdálkodás és a népgazdaság összefüggéseinek mind bonyolultabb összetétele, a tervek és tevékenységi programok optimalizálását elősegítő számszaki értékelések, mérő- és mutatószámok alkalmazására való törekvést sürgetik.

Ennek megfelelően a hatékonyság, a gazdaságosság és a takarékoság jelentőségének előtérbe kerülését jól mutatja a megjelent cikkek, tanulmányok száma, valamint az eredmények mérésének kimutatására, nyilvántartására irányuló tevékenység.

Az egységes értelmezés érdekében célszerű a vizsgált fogalmak meghatározása.

Gazdasági *hatékonyság*: a gazdálkodás eredményességének kifejezője, amit az eredmények és az elérésükhöz felhasznált ráfordítások összehasonlítása alapján lehet jellemezni.

A gazdasági hatékonyság – mint követelmény – a racionális cselekvés elvének érvényesítése a gazdaságban – erőforrás szervezés, megvalósítás. Mérésére hatékonysági mutatókat használnak.

Gazdaságosság: a gazdasági tevékenység minőségi jellemzője. Szokásos megfogalmazás szerint: maximális eredmény elérése minimális ráfordítással. Vagyis: a tevékenység azonos ráfordítás mellett nagyobb eredmény elérését teszi lehetővé, vagy azonos eredményt kisebb ráfordítással biztosít.

Az előzőekkel összefüggő fogalom a *takarékosság*, mely a szocialista gazdálkodás szervezés része, tartós vonása; olyan tényező, amelynek a társadalmi és gazdasági cselekvés minden elemét át kell hatnia. A takarékoság nem külön cél, hanem valamiféle életvitel és gazdálkodási mód, a hatékonyság növelésének igen fontos eszköze, amely új módszerek, eljárások bevezetését igényli.

Felületesen szemlélve könnyen levonható olyan következtetés, hogy a hadtápgazdálkodásnál, az ellátás és szolgáltatások területén nincs lehetőség takarékosagra, mert a személyi állomány járandóságait a szigorú normaszabályok szerint, csorbítás nélkül ki kell szolgálni.

Ez a következtetés akkor lenne igaz, ha nem lenne mód szakterületünkön a szolgáltatások minőségének javítására, illetve azok körének bővítésére, a feladatok differenciált megoldására. Ez nemcsak lehetőség, hanem kötelesség is.

A takarékoság valahol az alapvető feladatok megfogalmazásánál kezdődik és az új módszerek, eljárások alkalmazásával válhat a hatékonyság minősítésének eszközévé.

Nem lényegtelen azt sem hangsúlyozni, hogy gazdálkodásunkban nem kampányfeladatról, hanem hosszabb távon érvényesülő komplex intézkedések megvalósításáról van szó, amelyek társadalmunk egésze számára hatékonyabb, gazdaságosabb és takarékosabb tevékenység-normákat határoznak meg. Ezen feladatok természetesen a néphadseregre is vonatkoznak, amelyeket az MN felső vezetése által kiadott direktívák, intézkedések egyértelműen meghatároznak.

Az MSZMP KB 1977 október 20-i ülését követően mind a Néphadsereg, mind az MNHF-ségi PB áttekintette a takarékos gazdálkodás terén végzett munkát, állást foglalt a további tennivalókat illetően. Megállapította, hogy előbbre léptünk a hatékony, ésszerű, takarékos gazdálkodás területén, mely a hadsereg eszközeinek, javainak takarékosabb felhasználásában fejeződik ki.

A parancsnokok és irányító szervek hatékonyan befolyásolták a gazdálkodási tevékenységet, a döntéseket általában több oldalú elemzés előzte meg. Változott a gazdálkodási szemlélet. Átgondoltabb a tervezés, csökkent a pazarlás, javult a pénzeszközök felhasználásának hatékonysága, javultak személyi állományunk élet- és szolgálati körülményei.

Eredményeink hangsúlyozása mellett a PB felhívta a figyelmet a gazdasági irányítás gyengeségeire, a gazdasági propaganda hiányosságaira, a társadalmi tulajdon védelme terén meglévő gondokra, az idővel és élőerővel való takarékoság érdekében tett lassú előrehaladásunkra, a gazdálkodás hatékonysága mérő- és mutatószámai kidolgozásának szükségességére.

Az MNHF-ségi PB állásfoglalásának megfelelően új *intézkedési terv* került kiadásra, melynek fő fejezetei:

- készletgazdálkodásunk színvonalának további javítása;
- a központi ellátás rendszerének további korszerűsítése;
- a tárolás- és anyagmozgatási rendszer további korszerűsítésének felgyorsítása;
- a szállítási rendszer továbbfejlesztése;
- a népgazdasági lehetőségek fokozottabb felhasználása a béke és háborús ellátási-, szállítási feladataink végrehajtásában;
- a katonai feladatok költségtényezőinek és egyes működési kiadásoknak további, célszerű csökkentése;
- az idővel és élőrövel való fokozottabb takarékoság előtérbe helyezése;
- a takarékos gazdálkodás, ellátás tervezésének, szervezésének, irányításának továbbfejlesztése;
- az újítói tevékenység és a szocialista versenymozgalom különböző formáinak fokozottabb felhasználása; a hatékony, takarékos gazdálkodás követelményeinek teljesítése.

Ezek a tevékenységi irányok átfogják a hadtápgazdálkodás minden lényeges területét, megfogalmazzák az egyes irányokban végzendő munka konkrét követelményeit is.

III.

A takarékosági tevékenység módszerei és eredményei

Takarékosági tevékenységünkben jelentős helyet foglalnak el azok a központi rendszabályok, amelyek közvetlen költségvetési megtakarításokat eredményeznek.

Ilyen intézkedések alapján az MN hadtáp költségvetési előirányzatai – összegükben és reálértékükben egyaránt – az ötéves tervidőszakban úgy csökkentek, hogy ez nem járt lényeges feladat elmaradásával.

Jól szolgálják a takarékoság ügyét az egyes hadtáp anyagok minőségének javítására, összetételcinek korszerűsítésére irányuló tevékenységek. Ennek eredményei mutatkoznak meg például az üzemanyag szolgálatnál az egységes motorolaj, kenőzsír stb. kifejlesztésével és bevezetésével.

A ruházati anyagok tervezett minőségjavítása közvetve szolgálja a takarékoság ügyét is, mivel növekszik ezen anyagok tartóssága, szín- és mérettartása, mindezek következtében a használati idő.

Egyes, főleg az egészségügyi beruházásoknál mód nyílt az állami szervezetek közös létesítmények megépítésére. Így viszonylag kisebb befektetéssel olyan célokat tudunk realizálni, amelyekhez a saját erőforrásaink szűkösek lennének, amellet önálló üzemeltetésük is lényegesen nagyobb költségeket jelentene. (Balatonfüredi Szívstanatórium; győri kórház).

Hasznosnak és számunkra előnyösnek ítéhető az a törekvés, hogy a hadtáp szakanyagok fejlesztése terén szoros és kölcsönös együttműködés alakult ki a saját és a népgazdasági fejlesztő, kutató szervek között. Ennek révén ugyancsak kisebb ráfordítással olyan eredményeket lehet elérni, amelyekhez egyébként saját lehetőségeink korlátozottak.

Konkrét, mérhető megtakarításokat eredményezett az olyan kettős rendeltetésű eszközök kialakítása, a lehetőségek feltárása, amelyek kisebb átalakításokkal, kiegészítésekkel mind honvédelmi, mind népgazdasági szükségleteket kielégítenek.

A saját erőforrások hatékonyabb kihasználását teszi lehetővé, s ezáltal az ellátási gondokat is enyhíti az egyes termelő, szolgáltató jellegű tevékenységek honvédségi keretek közötti megvalósítása. Ilyen a saját szervezeti bázison szervezett szervizelések, javítások, karbantartások, korszerű csomagolási eljárások, vagy a fagyálló folyadék előállítása, regenerálása, egyes anyagok saját bázison történő gyártása, felújítása. Ezen megoldások az üzemanyag-, és részben az ételmezési- és ruházati szolgálatok tevékenységében mind jelentősebbek.

Bizonyos mértékig a fejlődéssel együttjáró jelenség, hogy a korábban beszerzett anyagok egy része elavulttá, típus-selejtté válik, így időnként mint elfekvő készletek halmozódnak fel. Az utóbbi évek tervszerűbb készletgazdálkodása, valamint az értékesítések eredményeként ezek a készletek jelentősen csökkentek.

Az MNHF-ség szervezésében és koordinálásával hosszútávú fejlesztési program keretében indult be az anyagok tárolási rendszerének korszerűsítése és ezzel összefüggésben a korszerű anyagmozgatási rendszer kialakítása. A tárolási rend korszerűsítését, mindenek előtt a meglevő tároló kapacitások jobb kihasználása, ezúton az építési-beruházási igények csökkentése indokolja.

Az új tárolási rend bevezetésével a tárolótér-szükséglet csökkent.

A diszpécser rendszerű kísérleti szállítási rendszer alkalmazása eredményes. Számottevők a pótkocsis- és kapcsolt szállítások eredményei is.

Szállítási és rakodási költségmegtakarítást eredményez a Szovjetunióból érkező import hajtóanyagoknak a záhonyi átféjtő állomáson történő minőségi átvétele, és innen közvetlenül a csapatokhoz történő irányítása.

A takarékos, hatékony gazdálkodás kedvezőbb feltételeinek biztosítását szolgálják a laktanyahadtáp-kísérletek. A tapasztalatok kedvezőek. Lehetővé teszik az elvégzendő feladatokhoz jobban igazodó, optimális szervezeti és működési rend kialakítását, az anyagi erőforrások koncentráltabb felhasználását, a készletgazdálkodás javítását, a hadtáp objektumok jobb kihasználását, az ezirányú beruházási igények és költségek csökkentését, bizonyos béke-létszám megtakarítását.

A hatékonyság és takarékoság jól érvényesül a kiképzési feladatok tervezésében és végrehajtásában.

Szigorításra kerültek a gépkocsik üzemanyag felhasználási normái; a nagyteherbírású gépjárművek helyett napi igénybevételre kisebb teherbírású gépkocsikat használnak.

A reális és teljesíthető követelmények nem valósulnak meg maradéktalanul és minden területen hiánytalanul. Ebből következik, hogy a felsorolt eredmények mellett hiányosságok is vannak, melyeknek oka (többek között):

- a gazdálkodás javítása terén kialakult szemléletben gyakori a látványos megtakarításokra való törekvés;
- egyes alaptvékenységek esetén a szükségesnél kevesebb gondot fordítanak a minőségre, és azok időben történő elvégzésére;
- jelentős károkat okoznak az anyagi feyelemsértésekkel együttjáró rendkívüli események, hiányok;

- nem mindenütt kielégítő az épületek, berendezések, technikai eszközök megóvására irányuló munka.

A főbb hiányosságok a következőkben foglalhatók össze:

- formális tervezés, nem átgondolt célmeghatározás;
- tervszerűtlen, kapkodó, gazdaságtalan beszerzés;
- nem kellő összehangoltság, párhuzamos szállítás, többletköltség;
- nem megfelelő tárolótér-gazdálkodás, elfekvő anyagok értékesítésének elmaradása;
- a „jó gazda” szemlélet még nem érvényesül mindenütt és mindenkinél.

IV.

További feladatok

Eddigi erőfeszítéseinket fokozni kell a lehetőségek, a tartalékok még intenzívebb feltárása, kihasználása érdekében. Ennek alapján feladatainkat két nagy csoportba lehet sorolni.

Az első csoportba tartoznak a hibák és hiányosságok megszüntetésére irányuló, követelményekben meghatározott feladatok, melyeknek végrehajtása továbbra is kötelező mindannyiunk számára.

A feladatok másik nagy csoportját azok képezik, amelyek bizonyos mértékig újszerűek, megoldásuk komplexebb intézkedéseket kívánnak és hosszabb távon érvényesek.

Figyelembe véve a két feladat-csoport elválaszthatatlanságát, az e téren előtűnk álló tennivalókat a következőkben lehet összefoglalni:

- javítani kell a készletgazdálkodás színvonalát, fokozottabban szükséges vizsgálni a készletképzési, lépcsőzési elveket, valamint a tervezési és felhasználási normákat;

- fokozott figyelmet kell fordítani az elfekvő, felesleges készletek feltárására, az elhasználódott, a rendszerből kivonásra kerülő anyagok, eszközök értékesítési, vagy más irányú felhasználási lehetőségeinek vizsgálatára, esetleg a népgazdaságba történő visszaáramoltatás lehetőségét keresni, ha ott van mód a gazdaságos hasznosításra;

- fel kell készülni a parancsnokoknak és az ártevékenységet végző állományoknak az áruk állandó mozgásából adódó, a hadsereget érintő veszteségek kivédésére, illetve csökkentésére;

- a technikai eszközöknél a túlüzemeltetésre kell törekedni, az eszközök minél hosszabb ideig történő rendszerben tartásával, a fokozottabb karbantartás, a célszerű felhasználás biztosításával;

- kezdeményezni kell a polgári célra is folyamatosan gyártott, illetve használatban levő anyagok és eszközök vonatkozásában a hadsereg készleteinek csökkentését a népgazdaságban tárolt készletek javára, vagy elegendő nagyságrendű béke meleggártási kapacitás esetén anélkül is;

- keresni kell a számunkra is megfelelő polgári rendeltetésű eszközök, anyagok mozgósítás útján való igénybevételi lehetőségét, illetve a kettős rendeltetésű eszközök, anyagok kifejlesztésének feltételeit;

- a készletgazdálkodás, tárolás és anyagmozgatás, továbbá a szállítási rendszer korszerűsítésének komplex vizsgálatával a jelenleginél gazdaságosabb, a hadsereg helyzetéhez és feladataihoz jobban igazodó megoldásokat kell keresni;

- folyamatosan meg kell teremteni a különböző anyagmozgató gépi eszközök szélesebb körű alkalmazásának lehetőségeit, könnyíteni és csökkenteni az élmunka ráfordítást;

- a szállítási rendszer továbbfejlesztésével egységes szállítás-szervezési, irányítási és végrehajtási rendszert kell kialakítani, amely biztosítja a szállítási feladatok időben történő szervezett, gazdaságos végrehajtását és összességében a szállítási költségek csökkentését;

- a népgazdasági lehetőségek fokozottabb kiaknázása, a fenntartási és fejlesztési feladataink hatékonyabb végrehajtása érdekében a szervezeti fejlesztést olyan irányban kell folytatni, hogy a honi területen megvalósuló béke és háborús ellátási-, szolgáltatási, szállítási feladatok a lehető legnagyobb mértékben meglévő és e célra felkészített népgazdasági szervezetek, vagy azok bázisán felállítandó katonai szervezetek útján legyenek végrehajthatók. Ezek a szervezetek tegyék lehetővé az elvonuló csapatok honi területen való működése idején azok többirányú ellátását, kiszolgálását, MN eredetű és szövetségi kötelezettségek követelményei szerinti teljesítését.

Továbbra is szorgalmazni kell a népgazdasági szervekkel közös beruházások létesítését, a közös üzemeltetést, a kutatási feladatokban szorosabb együttműködés kialakítását.

Csökkenteni szükséges a nyugati deviza-igényes beszerzéseket és a szükségletek kielégítését hazai-, vagy szocialista relációban biztosítani.

Az egyre bonyolultabb, nagyértékű fegyverrendszerek és technikai eszközök, anyagok megjelenése a kiképzés, felkészítés, működés költségtényezőit tendenciájában növelik, és a hadtáp működési költségeiben is jelentkeznek. Ezért a kiképzési, felkészítési feladatok tervezésénél és végrehajtásánál szükségszerűen előtérbe kell hogy kerüljön a kapcsolódó költségek, a ráfordítások hatékonyságának vizsgálata, a takarékosabb megoldásokra való törekvés.

A gazdálkodás hatékonyságát fokozza a komplex (katonai, gazdasági, műszaki) elemzési módszerek rendszeres és széleskörű alkalmazása. Ennek érdekében folytatni kell a korszerű számítési rendszer megvalósítására irányuló tevékenységet, előbbre kell lépni a gazdasági elemzés, hatékonyságmérés módszereinek kidolgozásában.

A hatékonyság, gazdaságosság és a takarékoság elvének gyakorlatban történő érvényesítése alapvetően függ a vezető állomány felkészültségétől, közgazdasági szemléletmódjától, a gazdálkodási- és az anyagi fegyelem szilárdságától. Ennek érdekében elengedhetetlenül szükséges a követelményekhez igazodó közgazdasági szemlélet és gyakorlati vezetési tevékenység továbbfejlesztése.

Az élet minden területén, így gazdálkodásunk fejlesztésének is nélkülözhetetlen eleme a korszerűség. Látni kell azt, hogy nemcsak az korszerű, ami új. A régi is lehet az, ha megfelel a ma követelményeinek.

A gazdálkodásban a korszerűséggel kapcsolatos feladatokat emberek valósítják meg, tehát a gazdálkodás hatékonyságának növelésében elsősorban az emberrel, a feladatok végrehajtóival kell foglalkozni. Az egyes területek vezetőinek és végrehajtóinak gondolkodását, magatartását kell a korszerűség követel-

ményei szerint alakítani, szakértelmüket és lelkesedésüket felhasználni a továbblépés érdekében.

A hatékonyság és a takarékoság növelésének tartalékai igen nagyok, és kihasználásuk sokszor nem is igényel anyagi ráfordítást, hanem elsősorban új szemlélet, szakszerűbb, tisztességesebb és fegyelmezettebb munkát. Éppen ezért a feladatok végrehajtásában a pártszervek aktív segítő tevékenysége is szükséges.

Ennek érdekében

– Ösztönözzék továbbra is a gazdaságpolitikai, a katonai és hadtápgazdálkodási témák rendszeres feldolgozását, a közgazdasági ismeretek bővítését.

– Törekedjenek a hadtápmunka és gazdálkodás politikai indítékainak, illetve kihatásainak megvilágítására.

– Kezdeményezzék az egyes szolgáltatások fejlesztésén belül azokat a megoldásokat, amelyek a népgazdasági bázisok eddigieknél hatékonyabb igénybevételére irányulnak.

– Nyújtsanak a jövőben még nagyobb segítséget a gazdálkodás hatékonyságát növelő, új ösztönzők kidolgozásához.

– A tervezés és a gyakorlati munka során kerüljön előtérbe az idővel és élőerővel való takarékos gazdálkodás.

– Fordítsanak nagyobb figyelmet a helyi kezdeményezések, ésszerűsítések és újítások segítésére, ösztönzésére, különösképpen a gyakorlatban történő alkalmazásukra.

Úgy véljük, hogy a VI. ötéves terv gazdaságpolitikai céljainak eredményesebb megvalósításához a cikkünkben vázlatosan megfogalmazottak segítséget nyújtanak. Gondolatainkkal az olvasók figyelmét kívántuk felhívni arra, hogy a takarékoság nem kampány – és nem egy-egy anyagi vezető feladata. Ez mindannyiunk mindennapi tevékenységének részévé, munkánk, gondolkodásunk alkotó elemévé kell hogy váljon.